

Žádost o grantovou podporu ve výzkumu

ODSUN SUDETSKÝCH NĚMCŮ
V DOBOVÉM TISKU
V KOMUNISTICKÉM
ČESKOSLOVENSKU
(1948-1989)

Kateřina Malcová

2014

ANOTACE

Tento projekt/výzkum je zaměřen především na odhalení způsobu, jakým byl odsun sudetských Němců komunistickou propagandou prezentován, zda byl nějakým způsobem využit/zneužit, jak často se o něm psalo, zda došlo k mystifikaci československé veřejnosti překroucením některých faktů o odsunu, zda se postoj komunistické moci k odsunu proměňoval atp. Hlavním cílem projektu je přispět k odhalení současných postojů české veřejnosti právě k tomuto tématu za účelem zlepšení vzájemných vztahů mezi Čechy a Němci v duchu multikulturalismu. Dále pak také vnést více světla do problematiky komunistické propagandy v oblasti historických témat.

KLÍČOVÁ SLOVA

odsun sudetských Němců – propaganda – komunismus – Československo
(1948-1989) – dobový tisk

1. Podrobný popis projektu: Odsun sudetských Němců v dobovém tisku v komunistickém Československu

1.1 Hlavní myšlenka

Odsun sudetských Němců je v současném českém i zahraničním prostředí stále velmi rozebírané, studované i diskutované téma. Je nahlíženo z různých úhlů pohledu. Od historického či sociologického až po politický nebo morální. Odsun sudetských Němců je tématem do značné míry kontroverzním. Příčiny této kontroverze a jistého napětí ve společnosti můžeme, podle mého názoru, hledat v nedostatečné informovanosti, tabuizaci či v propagandistické mystifikaci československé veřejnosti v průběhu komunistické diktatury v Československu. Z tohoto důvodu by bylo velmi prospěšné podívat se na některé z kořenů těchto příčin, které můžeme objevit právě při důkladné analýze dobového tisku.

Prostřednictvím dobového tisku můžeme nahlédnout do atmosféry doby a dozvědět se, jakým způsobem bylo téma odsunu sudetských Němců veřejnosti předkládáno, kolik se toho o něm napsalo, zda se vůbec řešilo, jakým způsobem na něj bylo nahlíženo, zda byl odsun ospravedlňován či nikoliv atp. Média do určité míry ovlivňují naše myšlení, jejich prostřednictvím si také vytváříme určité názory, či úhly pohledu atp. Dobový tisk je proto nezastupitelným pramenem, který nám umožňuje pochopit příčiny některých historických událostí, ale pomáhá nám do jisté míry i odkrývat současné postoje a názory české společnosti.

1.2. Metody výzkumu a prameny

Hlavní metodou výzkumu bude analýza článků o odsunu sudetských Němců v dobovém tisku mezi léty 1948-1989. Výzkum bude zacílen na nejčtenější periodika v Československu jako bylo například Rudé Právo, Lidová demokracie, Rovnost, Mladá fronta a další. Jako druhý typ periodik, který by bylo dobré prozkoumat, jsou periodika zabývající se mezinárodními vztahy jako např. Mezinárodní politika atp. Dále se pak zaměřím na dobové odborné historické časopisy či sborníky, jako byl Český časopis historický, Časopis Matice moravské atp. Další metodou bude kritická analýza archivních pramenů, vztahujících se k chodu redakce studovaných periodik a stranických materiálů týkajících se

propagandy atp. Další metodou výzkumu bude statistické zpravování získaných dat, zejména četnosti článků o odsunu v jednotlivých letech a obdobích a v jednotlivých periodicích.

1. 3 Odborná literatura

Odsunem sudetských Němců se dnes zabývá mnoho odborníků. Většinou se historikové zabývají vztahy Čechů a Němců před 2. světovou válkou, Protektorátem, pak samotným odsunem a událostem po něm bezprostředně následujících atp. Předmětem zájmu mého výzkumu ale nebude popsat dějiny odsunu sudetských Němců, ale naopak, jak se psalo o odsunu, a to především, jak již bylo několikrát uvedeno výše, v dobovém tisku v komunistickém Československu. Jakým způsobem právě tohoto tématu využívala komunistická propaganda. Toto téma konkrétně zatím dosud podrobně zpracováno nebylo. O komunistické propagandě bylo napsáno již mnohé jako např. článek *Stranická propaganda* od Jaroslava Suka, která se právě sdělovacím prostředkům věnuje, dále pak monografie od Vladimíra Reisky-Dubnice s názvem *Communist Propaganda Methods. A Case Study on Czechoslovakia*, v článku *Obrazy nepřátel. Vnější nepřátelé v československé komunistické propagandě v letech 1948-1956* se k tématu vyjadřuje i Eva Palivodová a další. Žádná z těchto studií se ale konkrétně odsunem sudetských Němců nezabývá, proto bude tento projekt novátorský a vnese více světla nejen do problematiky komunistické propagandy, ale i do současných názorů a postojů české veřejnosti na odsun sudetských Němců.

1. 4 Cíle výzkumu a závěrečné výstupy

Hlavním cílem tohoto projektu je tedy odhalit mystifikace a stereotypy o odsunu sudetských Němců, které byly československé veřejnosti vštěpovány a tedy do jisté míry i vnucovány právě prostřednictvím dobového tisku. Jen díky odhalení těchto příčin je možné přispět k lepšímu pochopení nejen minulosti, ale i současnosti. Dalším cílem, který je velmi úzce spojen s tím prvním, je odhalit a popsat strategie komunistické propagandy u historických témat a tím pomoci k hlubšímu poznání totalitních režimů. V neposlední řadě je cílem tohoto projektu také seznámení odborné i širší veřejnosti s výstupy tohoto projektu a tím přispět k lepší informovanosti české veřejnosti v otázce odsunu sudetských Němců, která mohla být pokřivena právě komunistickou propagandou, a tím přispět ke zlepšení

mezinárodních vztahů s Německem a Rakouskem, ale i s německy mluvícími menšinami v České republice v duchu multikulturalismu.

Výstupem projektu bude odborná kniha zabývající se tímto tématem, jejíž hlavní náplní bude odpovědět na tyto otázky:

1. Do jaké míry se komunistický režim odsunem sudetských Němců zabýval?
2. V jaké době se odsun těšil největšímu zájmu a naopak?
3. Jakým způsobem bylo na odsun komunistickým režimem nahlíženo? Byl ospravedlňován? Pokud ano, jakým způsobem, všem spočívala argumentace?
4. Kdo o odsunu psal a na čí popud? S jakými prameny/materiály pracoval?
5. Byla česká veřejnost mystifikována falešnými údaji o odsunu (např. počet mrtvých, odsunutých...)?
6. Do jaké míry se mu věnovali odborníci, zejména historici a jak o něm psali? Shodovaly se teze odborníků s informacemi uvedenými v dobovém tisku?
7. Jak bylo odsunu sudetských Němců využito v propagandě?

Druhým výstupem projektu bude také malá putovní výstava pro širší veřejnost, kterou budou tvořit cca 4 panely, na kterých budou uvedeny nejdůležitější informace z výzkumu, dobové fotografie, ukázky dobového tisku atp. Výstava bude umístěna v Brně ve vestibulu Ústřední knihovny FF MU, ve vestibulu FSS a ve vestibulu MZK a v Praze ve vestibulu Národní knihovny a ve vestibulu Karolina.

1. 5 Seznam literatury

1. Suk, Jaroslav: Stranická propaganda. *Paměť a dějiny. Revue pro studium totalitních režimů*. 4, č. 1, (2010), s. 127-130
2. Reisky-Dubnic, Vladimír – Morgenthau, Hans J.: *Communist Propaganda Methods. A Case Study on Czechoslovakia*. New York: Preager Publishers, 1960. 287 s.
3. Palivodová, Eva: Obrazy nepřátel. Vnější nepřátelé v československé komunistické propagandě v letech 1948-1956. *HOP. Historie - Otázky - Problémy* Roč. 4, č. 1 (2012), s. 39-53.

2. Časový rozvrh projektu

Projekt Odsun sudetských Němců v dobovém tisku v komunistickém Československu jsem rozvrhla celkově do tří let. Hrubé časové rozvržení projektu je následující:

1. rok

Hlavní náplní prvního roku projektu bude vyhledávání a shromažďování článků o odsunu sudetských Němců v dobových periodících, jejich fotografická dokumentace a následná analýza. Studium dobového tisku bude probíhat především v Moravské zemské knihovně v Brně ve Studovně periodik a norem, která má spíše archivní charakter. Dále pak v Národní knihovně v Praze opět ve Studovně periodik. Pramenného materiálu je v tomto případě velké množství, a proto jeho prostudování zabere přibližně dobu jednoho roku, pokud počítám s tím, že studiu se budu věnovat osm hodin denně pět dní v týdnu.

2. rok

Během druhého roku proběhne především heuristika, fotografická dokumentace a následná analýza historických pramenů týkajících se hlavně materiálů spojených s činností komunistické strany v oblasti propagandy a médií – zejména tisku a dále pak pramenů souvisejících s chodem jednotlivých redakcí studovaných periodik. Výzkum proběhne zejména v Národním archivu v Praze a v Moravském zemském archivu v Brně.

3. rok

V průběhu třetího roku budou vytvářeny oba hlavní výstupy projektu, tedy odborná monografie a již zmiňovaná putovní výstava o odsunu sudetských Němců v dobovém tisku v komunistickém Československu.

3. Rozpočet

Cestovní náklady	2000 Kč/měsíc	72 000 Kč/3 roky
Ubytování	6000 Kč/měsíc	216 000 Kč/3 roky
Strava	4000 Kč/měsíc	144 000 Kč/3 roky
Kancelářské potřeby	200 Kč/měsíc	7 200 Kč/3 roky
Fotoaparát se stativem		10 000 Kč
Výdaje na výdej knihy v nákladu 300 ks	200 Kč/ks	60 000 Kč
Výdaje na výrobu výstavy		30 000 Kč
Cena z pronájem prostor k výstavě		12 000 Kč
Náklady celkem		551 200 Kč

Resumé

Main purpose of this project is discover how communist propaganda worked with historical topic expulsion of Sudeten Germans from Czechoslovakia. This research is based on an analysis of articles in periodicals (magazines and newspapers) during communism era in Czechoslovakia and historical materials connected with communist propaganda and editorial office of periodicals. Project will respond to question how often this topic was used in communistic periodicals, when was it most popular, was the topic mislead and how, was it presented differently at different times, was it studied by historians during communism era etc.

This research will clarify some of the main causes of current public feelings in Czech Republic about expulsion of Sudeten Germans and will be helpful to approve relations between Czech and Germans in multicultural spirit. There will be two products of this research – historical monography and exhibition with the same name: The Expulsion of Sudeten Germans in Periodicals During Communism Era in Czechoslovakia.